

Uppföljning av våld i elevhälsans medicinska verksamhet

Information om individbaserad systematisk
uppföljning av våldsutsatthet och våldsutövande
i nära relationer bland elever

Våld behöver uppmärksammas

Den här foldern riktar sig till ansvariga inom elevhälsans medicinska del som vill säkra kvaliteten i det arbetet. Skolan har ett uppdrag att ge elever en god miljö för utveckling och lärande. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. I det individuellt inriktade arbetet har elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. Insatser för att stötta elever ska sättas in i ett tidigt skede. När det behövs stöd från flera aktörer, så som skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård behöver det finnas en god samordning och en välfungerande helhet.

Att vara utsatt för våld i nära relationer och bevittna våld, men även att själv utöva våld i nära relationer, kan riskera den unges hälsa så att skolgången påverkas negativt eller försämras. Det är därför av största vikt att skolans personal uppmärksammar tecken på våldsutsatthet och våldsutövande och kan hänvisa eleven till socialtjänsten i syfte att bryta en ogynnsam utveckling. Socialnämnden har ansvaret för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp (5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453)). I 5 kap. 11 a § SoL tydliggörs också att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter, eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp, ska ändra sitt beteende och upphöra med våldet eller övergreppen.

En av förutsättningarna för att socialnämnden ska nå våldsutsatta och våldsutövare med erbjudande om skydd och stöd är att andra samhällsaktörer, däribland elevhälsans medicinska del, i sin verksamhet uppmärksammar våld i nära relationer.

Skolinspektionen konstaterar i sin granskning av elevhälsan att det bland annat krävs en god samverkan med aktörer i vård- och omsorgskedjan, exempelvis socialtjänsten, för att barn och unga ska ges bästa möjliga förutsättningar till en god hälsa och utveckling (se: Elevhälsa. Elevers hälsa och skolans arbete. Skolinspektionen 2015:5; Elevhälsan – Tillsyn av elevhälsans medicinska och hälsofrämjande roll i sju län, IVO 2015:75). Att alla aktörer runt barnen uppmärksammar våld på ett systematiskt sätt förbättrar chansen för barn och unga att få tidigt stöd.

Uppföljning kan ge kunskap om kvalitet

Med individbaserad systematisk uppföljning inom elevhälsans medicinska del menar Socialstyrelsen att verksamheten dokumenterar sitt arbete med enskilda personer i specifika avseenden för att kunna sammanställa resultatet av arbetet på gruppnivå för att belysa och utveckla kvaliteten i verksamheten.

Individbaserad systematisk uppföljning skapar beprövad erfarenhet och är en viktig del i det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet. Med hjälp av individbaserad systematisk uppföljning kan verksamheter få vetskap om oro för eller förekomst av våld i nära relationer uppmärksammas och vilka åtgärder som då vidtas. Denna kunskap kan användas som underlag för beslut om arbetssätt, rutiner, resurser och prioriteringar avseende verksamheten.

Upplägg av en uppföljning

På vissa skolor har elevhälsans medicinska del kanske redan rutiner för orosanmälningar och uppföljning i det systematiska kvalitetsarbetet. Dessa rutiner kan användas för att följa upp hur oro för våldsutsatthet och våldsutövande i nära relationer ska noteras i orosanmälningar till socialtjänsten.

För att kunna synliggöra hur arbetet med att identifiera våldsutsatthet och våldsutövande fungerar kan elevhälsans medicinska del genomföra en separat uppföljning för att få en samlad bild av förekomsten under en period. Här följer några råd för att planera och genomföra en uppföljning:

- Undersök vilka erfarenheter som elevhälsans medicinska insatser för att uppmärksamma våldsutsatthet och våldsutövande i nära relationer har gett i andra skolor.
- Formulera syftet med uppföljningen, till exempel att elevhälsans medicinska insats under ett läsår ska uppmärksamma antalet orosanmälningar som helt eller delvis är kopplade till oro för våldsutsatthet eller våldsutövande.
- Specificera vilka uppgifter som behövs för att sammanställa hur många elever som varit våldsutsatta alternativt varit våldsutövare i nära relationer. Inventera nuvarande rutiner för dokumentation och överväg om de behöver kompletteras. Diskutera om indikationer på våld ska noteras eller om frågor om våld ska ställas i vissa situationer, eventuellt med stöd av en särskild metod. Att uppmärksamma våldsutsatthet och våldsutövande systematiskt en period kan i sig innebära nya arbetssätt och därmed förutsätta egna förberedelser utöver själva planeringen av uppföljningen.
- Börja med den individbaserade systematiska uppföljningen i begränsad skala, till exempel under en begränsad tid. Värdera hur det fungerat. Notera de eventuella svårigheter som uppstått samt förekomsten av våld som framkommit under provperioden.
- Planera nästa steg utifrån de inledande erfarenheterna.
- I slutet av uppföljningen, gör en bedömning av kvalitet och eventuell utveckling av arbetet inom elevhälsans medicinska insatser med att uppmärksamma våldsutsatthet och våldsutövande i nära relationer.
- Sammanställ resultatet från uppföljningen på gruppnivå och återkoppla informationen till den samlade elevhälsan och verksamma på skolan. Resultatet ger underlag för analys och gemensamma diskussioner om arbetet kring våldsutsatthet och våldsutövande i nära relation.

Här finns reglerna

Att följa upp och kvalitetssäkra verksamheterna inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården är reglerat i olika författningar. För socialtjänsten finns reglerna i 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) och i 7 a § lagen (2001:424) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten respektive i 12 § 10 i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Motsvarande regler med krav och förutsättningar för hälso- och sjukvården finns i 5 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), i 3 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659), 2 kap. 4 § 4 och 2 kap. 7 a § patientdatalagen (2008:355).

För såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården gäller också kraven i 1 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Socialstyrelsens föreskrifter ska tillämpas i arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten.

Läs mer

Systematisk uppföljning Beskrivning och exempel. Socialstyrelsen 2014. (<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2014-6-25.pdf>)

Om uppföljning inom patientsäkerhet. <https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/ledning-och-styrning/nationell-handlingsplan/uppfoljning-inom-patientsakerhet/>

Uppföljning av våld i elevhälsans medicinska verksamhet
(artikelnr 2021-10-7614)

Publikationen kan även laddas ner från
www.socialstyrelsen.se